

מראי מקומות - חגיגה

ב.

הכל חייבין

א. הכל חייבין בראי

נח' רש"י ותוס' בביאור כוונת התנא "ראי". רש"י פי' דקאי על המצוה להתראות בעזרה ברגל. והק' תוס' על רש"י דמהמשך המשנה לא משמע כן. עוד הק' דמהירושלמי לא משמע כן, ולכן פי' דכוונת התנא לומר דהכל חייבין בקרבן ראיי. ולכא' ה' מקום לומר דס"ל לרש"י דהכל א' הוא, דכיון דחייב להתראות בעזרה, ממילא חייב להביא קרבן, דהכל מצוה א'. וכן מבואר בדברי הרמב"ם (חגיגה א, א), שכ' "הראי" האמורה בתורה הוא שיראה פניו בעזרה ביו"ט הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה, בין מן העוף, בין מן הבהמה. ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה, לא דיו שלא עשה מצות עשה, אלא עובר על לא תעשה, שנא' לא יראו פני ריקם". ומבואר מדברי הרמב"ם דמצוה א' הא, לראות בעזרה בקרבן, ואם יראה פני עזרה בלא קרבן, מלבד שלא עשה מצוה, אבל אף עבר לא תעשה דלא יראו פני ריקם. והק' הטורי אבן, הא אי' בירושלמי (הובא בתוס' כאן), דמה דקתני במתני' דכל אלו פטורים מראי, היינו דוקא מקרבן ראיי, אבל מ"מ חייבים הכל ליראות פניהם בעזרה. ואף דהוכיח הטו"א דהבבלי לא ס"ל כן [וכ"כ תוס'], אלא דכל אלו פטורים גם ממצות ראיי ג"כ, אבל עכ"פ נראה מדברי הירושלמי דהדין ראיי בעזרה אינו תלוי במצות הקרבת קרבן ראיי. וכ' ליישב דצ"ל דס"ל להרמב"ם דאה"נ, בזה גופא פליגי הבבלי והירושלמי, דהירושלמי ס"ל דאין תלוין המצוות זה בזה כלל, ולכן שייך להתחייב בא' מהן ולא בהשני. אבל הרמב"ם ס"ל דהבבלי חולק על היר' בזה, וס"ל דבאמת תלויים הם זב"ז, ולכן לא שייך לחלק החיובים, וגם אין קיומם שייך א' בפנ"ע [וע"ע בטו"א לקמן (י. ד"ה ואין) שהק' על הרמב"ם דבאמת מנ"ל דתלויים זב"ז, ע"ש].

ב. חוץ מחשו"ק

כ' תוס' שאין למדין מן הכללות, ואפי' במקום דקתני חוץ. וגם כאן, הא אי' גם מקמץ, ובורסי, ומי שאין לו קרקע (כדאי' בפסחים ח:). וכבר העיר המשנה למלך (חגיגה ב, א) אהא דהשמיט הרמב"ם דין זה, דמי שאין לו קרקע פטור מן הראי, וצ"ע.

ג. ועבדים שאינם משוחררים

ומשמע דעכ"פ עבד משוחרר חייב. והק' הטורי אבן, הא מי שאין לו קרקע פטור מן הראי, ואיך שייך להיות שיש קרקע לעבד, הא אינו יכול לירש קרקע. ואפי' אם קונה קרקע, הא

אין לו אלא קנין פירות, ולפי ר"ל הא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ותי' דשייך שיהי' לו קרקע היכא שנשא בת ישראל ומתה והוא יורשה, וממילא הו"ל קנין גמור על הקרקע. אלא דהק', דא"כ למה צריך קרא למעט מי שחציו עבד וחציו בן חורין שפטור מן הראי, הא אינו יכול לישא בת ישראל (ולכא' דוחק לומר דדרשת הגמ' היא דוקא לפי ר"ל ולא לר"י, דא"כ לר"י קרא ל"ל). וכ' דעכצ"ל או כמו דאמרי' בגיטין (מג). דביובל ראשון לכ"ע יש לו קנין הגוף, וא"כ יכולין לאוקמי' ביובל א'. א"נ, בזמן שלא הי' יובל נוהג [אבל עדיין הי' בהמ"ק], כגון לאחר שגלו ראובן וגד, או בבית שני, שלא הי' יובל נוהג מן התורה, לזה צריך קרא למעטו לכ"ע. וע"ע במנחת חינוך (תפ"ט, ו), שכ' דהקונה שדה לזמן, אף בזמן שיובל נוהג, יש לו קנין הגוף, וממילא שייך לחצי עבד להתחייב בראי, אם קנה קרקע לזמן.

ד. איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו פרש"י, ומכאן ואילך, אע"פ שאינו חייב מן התורה, הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצוות. ודייק הגליון מהרש"א מדברי רש"י דס"ל דאף האם חייבת בחינוך בניה, אלא דהק' דהדין אינו כן, וציין למש"כ המג"א (שמי"ג, א) דנשים אינן חייבות בחינוך בניהן, ומה דהלני המלכה הושיבה בניה בסוכה (סוכה ב:), היא החמירה על עצמה.

ה. מירושלים להר הבית

הק' התוס' יו"ט, למה נקט הר הבית, הא מבואר לקמן דהדין ראיי הוא ליראות פנים בעזרה, ולא סגי להיות בהר הבית. וכ' דכיון דיכול לעלות עד הר הבית, שהוא בשפוע ההר, ממילא עולה עוד במעלות לעזרה, ששם מעלות עשויות. וע' רש"י שהק' דגם מהר הבית עד העזרה הי' צריך לעלות בשפוע, שלא היו מעלות עד שהגיע לעזרה, וצ"ע.

וע' באור שמח (בית הבחירה ו, י) דכ' אולי קושיא זו היא המקור למש"כ הרמב"ם (שם) דאסור לב"ד למשוך את העזרה יותר מהר הבית, דכיון דצריך שהקטן יהי' יכול לעלות להר הבית, והביא מהירושלמי דשיעור כולן שוה, דהיינו דאין נפק"מ אם הקטן דר קרוב להר הבית או רחוק ממנו, לכולם מודדים מהשילוח להר הבית. וא"כ, כיון דכולם שוין להר הבית, לכן אין יכולים למשוך את העזרה יותר מהר הבית (וצ"ב ראייתו מזה, ואולי כוונתו לומר דא"כ ישתנה השיעור).

ו. והחגיגה

פרש"י, שלמי חגיגה חייבים היחידים להביא ברגל. ויש לעי', למה כ' "היחידים", הא ודאי היחידים חייבין. וע' בספר אבני המקום, דכ' דכוונת רש"י לומר דאף דאי' ביומא (ג) דחגיגה

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - חגיגה

ב. (המשך)

הראי' מפני צד עבדות שבו. והשיג עליו הראב"ד שם דזהו דלא כהלכתא, דהא קיי"ל כמשנה אחרונה [דהראב"ד פירש תי' הגמ' כרש"י].

וע' בקהלות יעקב (א) שהביא מש"כ הקצות (קע"א, א') דמה דאמר' דעובד את רבו יום א' ואת עצמו יום א', הביאור הוא דבין ביום של עצמו ובין ביום של חבירו הרי הוא באמת חצי עבד וחצי ישראל, אלא דביום של רבו, הצד בן חורין שבו הוא משועבד להרב, וביום בן חורין, הצד העבד שבו משועבד לצד בן חורין. והנה, האריך הקה"י להוכיח דביום של רבו הוא באמת קנוי לגמרי לרבו, ודלא כהקצות. ולפי"ז, כ' שיש ליישב דעת הרמב"ם, דלפי המשנה ראשונה, ביום של רבו הי' קנוי קנין הגוף לגמרי לרבו, דהוי חלוקת הגוף לימים, ממילא ביום של עצמו הוא קנוי לגמרי לעצמו בנוגע לקנייני ממון, ואין לרב בו שום שייכות כלל ביום זה. וא"כ, ממילא חייב הוא בראי', דביום זה אין לו שום אדון אחר. משא"כ למשנה אחרונה, דלא שבקינן שיעשו חלוקה כזו, שוב אין העבד זוכה בעצמו לזמן מסויים, ותדיר מעורב בו כח ובעלות רבו, וכח ובעלות עצמו, ונהי שאינו משועבד לרבו לעבוד בשבילו, אבל עצם הקנין ממון של רבו לא פקע, וממילא שפיר יש לו אדון אחר, ופטור מראי' [וע"ש שהביא שגם המים חיים (להפ"ח) בגיטין דף מ"ב ג"כ פי' על דרך זה].

חובת צבור הוא, אין הכוונה דהצבור מביא, אלא ודאי כל היחידים חייבים להביאו.

ז. סומא בא' מעיניו פטור מן הראי'

והגמ' מביאה קרא לזה, דדרשי' יראה יראה, כשם שבא ליראות מאת הקב"ה בב' עיניו כביכול, כן הוא בא לראות את ה' בב' עיניו, ואם אין לו ב' עינים, פטור. אבל הרמב"ם (חגיגה ב, ב) כ' "ונאמר בבוא כל ישראל לראות, כשם שהן באין להראות לפני ד', כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו, להוציא סומא שאינו רואה, אפי' נסמית עינו אחת, שהרי אין ראייתו שלימה גמורה". וכ' הר"י קורקוס או דהרמב"ם הי' לו גירסא אחרת בגמ', או שרצה להסתיר הענין, ולכתוב דרך כבוד למעלה.

ח. כאן כמשנה ראשונה, כאן כמשנה אחרונה

פרש"י, דלפי המשנה ראשונה אי"צ לעלות, דנתמעט כיון שהוא חצי עבד, וכדלקמן, ולמשנה אחרונה חייב לעלות, דכיון דכופין את רבו לשחררו, א"כ הו"ל כאילו הוא כבר משוחרר, ואין לו אדון עליו, וחייב גם עכשיו. אבל בפיה"מ להרמב"ם פי' להיפך, דמה דתנן הכל חייבין בראי', להביא מי שחציו עבד וכו', היינו למשנה ראשונה, אבל חזרו מזה, וס"ל שלא נניח אדם חציו עבד וחציו ב"ח, אלא יגמור פדיונו. וכן פסק ביד החזקה (חגיגה ב, א), דמי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן